

Från Magnus Karlsson, Orrabäck, Örsjö kom ett mail med en bifogad bit av en gammal karta över trakten. Kartan var troligen utgiven 1874 och enligt uppgift kopierad år 1937, (kanske de då ritade in nya vägen från Örsjö till Orrabäck?). Magnus menade att de glömt sätta ut vissa gårdar och bostäder, för det stämde inte alls med nuvarande byggnader.

För min del är jag ganska säker på att kartan är noggrant uppgjord efter dåtidens byggnationer. Sverige hade ju sin stormaktstid på 1600-talet, då "Kung Karlarna" var ute och slog i Europa. Sveriges armés framgångar byggde på lättrorlighet och kännedom om terrängen. Kartritarna som följde armén var lika viktiga som soldaterna och med stor kunskap inom sitt skrä. Så något "fusk" å kartritningen är för mig otänkbart.

Magnus fick mail-svar där jag förklarade en del av de uppkomna frågorna. (Se dokument "Gammal Karta 1846-1881). Jag blev inspirerad av ämnet, så det blev en fortsättning. Jag tänker här beskriva de fakta rörande nämnda sträcka som jag tagit del av under min uppväxt, (1950-talet).

Längst upp till höger på kartan (mot Örsjö samhälle) ser man utmed gamla vägen (nu Spakens väg), först Oskar Anderssons gård, (nuvarande ägare år 2011, Ove Elmgren, Ellebäck) och intill på samma väg, Erik Jonssons gård (Torg-Eriks), (nuvarande ägare Mats Karlsson, Örsjö)

Mitt emellan dessa gårdar bodde min farfars syster Emelia Johansson, (dåtiden äggproducent med egen kläckningsmaskin). Hon hade en trehjuling cykel och en hög tongkärra, denna spände hon fast på pakethållaren. På somrarna körde hon med detta ekipage till Orrabäck och hämtade grönt till sina höns. Det vill säga, hon skar av nässlor som växte kring gödselstaden (med risbit) och lastade dem "kämpahögt" på kärran. Efter att fått kaffe hos sin bror, åkte hon "hiskeligt" fort hemåt i nedförsbackarn från Orrabäck. Väl hemma skar hon nässlorna i ett hackelseverk. Hon var berömd i bygden för sina goda ägg.

Anm 1. Något om "Torg-Erik".

Efterlämnade begravningsbrev visar att hans mor hette "Selma Kristina Jonsson, f. Isaksson och var gift med Karl Jonsson. Hon dog 1926-05-15 och var 56 år, 4 mån. 28 dagar. Barnen var Erik och Sture Jonsson". Erik skänkte tomten som Bygdegården nu har. Han var ungdomskamrat med min far och de odlade grönsaker tillsammans som de sålde på torgen. Först använde de sig av drivbänkar med värmekällan av löv, halm och hästgödsel som kemiskt förbrändes och alstrade värme till det odlade. Erik byggde senare ett drivhus som han eldade med ved. Som komplement till grönsakerna hade han förutom den vanliga djurbesättningen på en lantgård en hel del höns.

Han skaffade bil tidigt och jag har i mina samlingar fotografier på ortens landsbygdsungdomarna som for på campingsemester till Stockholm med denna bil, (1930-talet).

På 1950-talet körde han omkring till bönderna och köpte upp vad de kunde leverera. Vår familj sålde i huvudsak ägg, men även liljekonvaljer och kantareller, till honom. Jag tror det var 1952 eller -53 som Börje Thorén och undertecknad fick följa med Erik till Kalmar och torga. Jag tror Erik var där varje lördag. Jag minns att vi satte upp vårt stånd framför domkyrkan och jag kommer ihåg att jag hade svårt att komma ihåg alla priser i huvudet. Han bjöd på både frukost och lunch medan vi var där, bland annat fina mackor som man aldrig tidigare sett maken till. Enligt Birger Johansson i Virremo var Erik "gudsnäll" mot alla. Det sägs att det fanns luffarmärken inskurna längs vägarna som utpekade Eriks gård. Alla luffare som kom till honom fick mat och dessutom natthärbärge, oftast då i ladan. Fortsättningen på gamla vägen, nuvarande Spakens väg, syns befintliga hus som svarta fyrkanter.

Huset finns inte på denna karta, men i slutet på nuvarande vägs backe, efter Torg-Eriks gård, ligger fortfarande en liten stuga på ett rum och kök. Postbäraren Liljekvist bodde i denna stuga när jag växte upp. Det var en dvärgliknande kortväxt man. Han gick till fots sin dagliga långa runda, (jag tror han gick ända till Siggegärde), med sin stora tunga postväska över axeln. Det var en vänlig man, särskilt mot oss barn. Följde man med honom en bit på vägen fick man ofta en två- eller femöring.

Ungefär mitt emot Bygdegården finns en öppen fyrkant som representerar en bondgård. När jag växte upp fanns där ett trädgårdsmästeri med en ladugård utmed vägen, (på nuvarande Bygdegårdens västra parkeringsplats).

Anm. 2. "Trädgårdsmästerns".

En inkomst för oss barn var att på våren plocka liljekonvaljer och sälja. Det hände att vi cyklade till Örsjö station och tog tåget till Nybro och själva sålde våra buketter på torget. Där fanns en fribänk avsedd för tillfälliga försäljare som vi fick utnyttja. Vi fick ofta kritik av de ordinarie torghandlarna för att vi hade för stora buketter och sålde för billigt. Det hände att vi fick bud på hela vårt parti omedelbart när vi kommit dit. (Vi förstörde nog marknaden för dem). Det snabbaste sättet för oss ungar att få pengar för plockningen var att sälja till Trädgårdsmästeriet i Mellan Örsjö, som drevs av Karl Andersson. Men då fick man inte lika mycket för buketterna. Jag minns att de hade fyra flickor, två äldre och så fanns det ett yngre tvillingpar. Tvillingar tyckte man då var spännande. Alla var lite äldre än mig och tillhörde inte släktens bekantskapskrets.

Jag minns att när jag cyklade hem från skolan (c:a år 1950) hade en trafikolycka hänt utanför denna ladugård. Birger Johansson, från Ellebäck (nuvarande Ove Elmgrens gård) hade med sin lastbil kört på trädgårdsmästarens ko. Kon levde, men så illa skadad så att slaktare var budad. Trädgårdsmästaren hade alltid, sa han, varje sommar låtit kon gå lös och beta av vägrenarna. Kon var van vid det, och hon höll sig alltid vid sidan av själva vägen. Han kunde inte förstå varför kon rusat upp på vägen just när lastbilen kom.

Nästa gård ligger förbi vägskälet till S. Örsjö, (nuvarande ägare 2011, Magnus Karlsson). Enligt vad som berättas mig har de här två gårdarna tidigare delats upp på arvtagande barn. De flesta blev splittrade ned till 1/16 mantal. Senare har vissa av dem sammanslagits igen. Exempelvis har nuvarande Harald Pettersson minst två delar.

Anm. 3. "Torvtaksstuga".

Vid min uppväxt fanns det en träport med stenstolpar invid Södra Örsjös vägskä, (mot Haralds). Där på åkern hade legat ett hus med torvtak som revs så sent som på 1940-talet. Johan och Manda Hult hette de sista ägarna till denna lilla gård. Mot Södra Örsjö kan man fortfarande se rester av jordkällaren och syrenbersån på åkerkanten. Ladugården till detta rivna bostadshus står fortfarande kvar på andra sidan vägen, (på Harald Petterssons ladugårdsplan). Albin Pettersson, Haralds far skall ha köpt upp den lilla gården och lagt till den till sin egen gård. Kjell Lidberg Ramsjö kan nog ge vidare upplysning.

Mitt emot sågplanen ligger ett hus med brutet tak. När jag var c:a 4-5 år bodde där ett äldre par som hette Teodor & Selma. De hade en dotter som bodde i Kopparfly. En dag när det snöade gick denne man tvärs över skogen och hälsade på sin dotter, vilket innebar att han följde den gamla ridvägen som gick genom gården Orrabäck 1:7. Jag var ute och lekte ensam men det var tråkigt, så jag ville gå in till mor, men hon tyckte att jag kunde vänta tills far kom hem för att äta. "Du kan väl gå och möta honom för han kommer strax". Jag knallade iväg och det var lätt att följa fotspåren trots det pågående snöfallet. Jag gick och gick men jag träffade inte på någon far. När jag var långt inne i skogen och skulle följa fotspåren över ett sankt parti, brast isen och jag fick vatten i stöveln. Då ekade mors förmaningar i min skalle, blev jag våt skulle jag genast gå in till henne och byta strumpor. Jag vände och försökte följa mina spår, men det ymniga snövädret med blåst hade på vissa sträckor sopat igen fotavtrycken. Under tiden hade min far kommit hem och när jag inte var med honom blev mor förskräckt. Hon rusade iväg längs skogsvägen, ropande på mig. Vi träffade på varandra c:a en kilometer hemifrån bostaden. Mitt livs första äventyr.

Vid strecket som på kartan går norr-söder kommer vi in på Orrabäck by. (Se dokument: "Gammal Karta 1846-1881 Orrabäck by") Den svarta fyrkanten är nog rotens (Orra- & Ellebäcks) soldattorp, (numera sommarstuga, danska ägare). Under kriget ordnade byn en tillfällig stuga åt en flykting från Tyskland på denna plats. Stugan var enkelt uppbyggd av skivor, på den tiden kallad för "Masonit". Det var en ensam ganska korpulent man som fick bo där. Det sas att han var jude och hade flytt hit för "nazisterna ville göra tvålv av honom".

På norra sidan vägen, men på andra sidan bygränsen, alltså på Södra Örsjö:s mark, låg en stuga, nu riven och inkorporerad till fabriksplanen, tidigare Ess-Enn Trä. Stugan byggdes troligen i slutet av

1800-talet av torparen Mur. Hans gamla fallfärdiga torparstuga köptes av min farfars far och flyttades till gården 1:7 som dräng- och senare som undantagsstuga. Stugan hade troligtvis varit bostadshus på ett torp under gården C, benämnd "248 Petter Carlssons undantagstorp" i laga skiftes handlingar. Begravningsbrev visar att "Karl August Mur blev 73 år, 4 mån. 12 dagar. Dödsdag 1915-09-17, undertecknat Sara Lisa Mur och barnen". Han var far till Hulda Eklund som bodde i huset senare

Denna dam, som hade haft ett sommarpensionat i Bråviken, köpte sin hushållsmjolk från Orrabäck 1:7. Hon ställde även upp som min barnpasserska när mina föräldrar var och dansade i Bydegården.

Bakom denna stuga, på Södra Örsjö sidan på dåvarande Josef Johanssons mark, byggde Henry Karlsson, Södra Örsjö ett litet sågverk invid vägkanten, (omkring 1948-50). I början sågades det endast på vårkanten, men efter hand ökades produktionen och allt fler personer i bygden fick tillfälliga arbeten. Även min far var anställd där ett par säsonger.

Smedjan.

Enligt muntliga uppgifter (Nelly Fransson) är troligen den första smeden Lage Bergqvist. Troligen uppfördes smedjan på 1930-talet. Han bodde i huset som Esbjörn Johansson nu har. Efter sammanslagningen av $\frac{3}{4}$ av gårdarna i Orrabäck till Prästgård, kom alla tidigare hus på de f.d. gårdarna att hamna på ofri grund. Vilket innebar att de som bodde i husen fick betala årligt tomtarrende till kyrkan. Troligtvis stängde smedjan strax efter andra världskrigets slut, alltså 1946/47. Smeden Bergqvist blev änkeman och gifte om sig med hushållerskan, som var kokerska. De hade två fosterbarn, Hans Holm och Maj-Britt Säv. Denna senare fru, Edit Bergqvist, bodde kvar i huset som änka tillsammans med den gifta fosterdottern fram till 1954, (mannen var sjöman). När det gäller smedjan övertog Joab Warne denna och byggde till ett lastbilsgarage på ena gaveln.

Nästa svarta fyrkant är Magnus Karlssons eget hus, enligt laga skiftet "Gamla Båtsmanslyckan". Under kriget kom det hit flyktingbarn från både Finland och Frankrike. Prästfamiljen tog emot en pojke från Frankrike. Han fick senare flytta till familjen Warne i detta hus. Anledningen var att det i prästgården surrade i de elektriska trådarna på vintern när det var kallt. Han trodde det var

bombplan och rusade ned i husets källare och vägrade komma upp därifrån. Han hette Marcell och var från Lille, han var något äldre än mig, men vi lekte bra tillsammans utan att prata. I skolan var där nog tidvis 6-8 barn från Finland.

Bygdens centrum låg i Orrabäck. Folk från byarna runtomkring kom hit för att handla, få saker lagade. I byn fanns förutom affären, kokerska, ställmakare och smed. Ställmakaren hette Adolf Jonsson och var kusin med min mormor. Han lagade böndernas trädskap och tillsammans med smeden gjorde de vagnar släpor och annat som bönderna behövde. Det ryktas att smeden även tillverkade cyklar i sin verkstad men framför allt så gick det att få hästen skodd.

Senare efter kriget gick det bussturer på Getasjövägen med sluthållplats Orrabäck. Mitt emot affären stod en stor mjölkbrygga. Där hämtade och lämnade mjölkbilens krukor från Getasjövägens bönder morgon och eftermiddag, (se Anm. 8!). Bönderna i Orrabäck och Ellebäck hade sitt mjölkkörarlag, (hästdragen flakvagn), en vecka vardera, sedan började man om igen. Kastanjeträdet står kvar idag år 2012.

Anm. 4. "Speceriaffär".

Magnus Karlssons hus inhyste en speceriaffär som stängdes på 1950-talet. Den siste som drev affären var Svea, gift med åkeriägaren Joab Warne. Efterlämnade begravningsbrev visar följande: " Mathilda Johansson f. Algurén, 80 år och 3 dagar, undertecknat 1919-01-25, Sven Johansson, Amanda Svensson, August & Emilia Lundin samt Svea Andersson". Denna Mathilda var troligtvis gift med Sven Johansson. Svea Andersson var av släkten Algurén och fosterdotter i ovanstående familj. Det var Sven "Palm" som bedrev lanthandeln i Orrabäck som Svea senare övertog då hon ärvde huset av sin mors faster. Om det var före eller efter giftemålet med Joab Warne är oklart. Enligt uppgift från Olle Warne skall i huset ett av rummen under en tid ha varit skolsal.

Mitt emot affären mot nuvarande Franses Stuga står en klunga åldriga bokar, (hopbundna med kätting). I dessa var en gunga uppsatt, den hängde i c:a 8-10 meter långa kättingar och gav hisnande upplevelser för traktens ungdomar, (enligt Nelly Fransson, Södra Örsjö). Svea var en drivande kraft på 1960-talet för att få "Franses Stuga" framflyttad till byn. (se Anm. 9!).

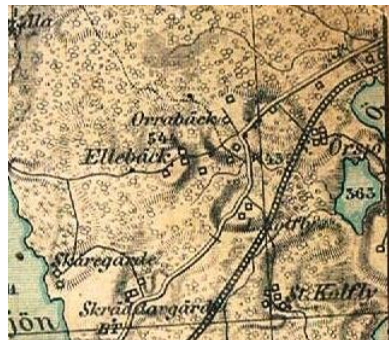
Anm. 5. "Rosendal".

Mitt emot f.d. speceriaffären går vägen till de två Rosendalsfastigheterna, Den ena är nuvarande Esbjörn Johanssons fastighet,

den andra är riven sedan länge och ingår i kyrkans skogsgård Orrabäck 1:4. Ett 100-tal meter från Kyrkans skogsvägs infart från nya Emmabodavägen syns grunderna fortfarande, speciellt källargrunderna.

När det gäller min släktforskning har jag som längst kommit ned till 1700-talet. I Orrabäck hittar jag en piga från Högebo som gifter sig 18/6 1802 med änkomannen Anders Eriksson från Kopparfly. De bosätter sig i Orrabäck, troligen på en av gårdarna i Rosendal. De får 4 barn, endast den yngste sonen Jonas når vuxen ålder. (Se bifogat dokument "Gammla Karta").

Min farmor var uppvuxen i Stora Kolfly och som barn fick jag ofta vandra med henne när hon skulle hälsa på någon av sina systrar. Ena systemen bodde kvar på föräldragården. Den andra systemen bodde i Virremo. För att hälsa på den senare tog hon kortaste vägen över skogen. Ju äldre farmor blev, ju viktigare var det att jag följde med henne. Hon lärde mig "tväsom" vägen och var väldigt noga med att jag kunde sträckan. Hon var nog rädd för att falla och om hon skadade sig ville hon att jag skulle kunna hämta hjälp. Hon upprepade flera gånger under vägen. "Du hittar väl hem"? När vi började gå till Virremo hoppade vi över gärdesgården bakom vårt Kokhus och gick sedan ned till "Rosendalsåkrarna". Jag minns att det då, (i slutet av 1940-talet) fortfarande stod kvar ett rödmålat uthus, (innehållande krakstörar). Åke Jonson och undertecknad hittade ett armbandsur intill en av åkrarnas stenmurar. Vi lämnade klockan till Fjärdingsman Ragnar Jonsson och fick senare var sin tia i hittelön. Farmor fortsatte sedan till "Blommamossen" där vi gick över till Erik Franzéns ägor i Virremo. Stigen kom så småningom fram till en stockstuga som kallades "Smedjan", efter detta hus var man strax framme vid gårdsplanen. Jag minns att farmors syster, som då var änka, bodde på andra våningen i bostadshuset. Jag fick alltid god saft av henne, men jag förundrades över att hon blinkade i ett kör.

Gamla vägen från Orrabäck affär till Skräddragärde kallade farmor för "Häradsvägen". När vi barn gick till Söndagsskolan i Skräddragärde folkskola fick vi inte gå på "Stora vägen", utan vi var tvungna att hålla oss på gamla "Häradsvägen", som då var öppen och farbar hela sträckan.

På den tiden var det vanligt att av skilda anledningar i uppfostringssyfte skrämma små barn. I Kolfly härjade "Bökagubben". Han hade fått unga kvinnor att köra ned med hästar i Bökgölen, så alla drunknade. Han hade också haft ett finger med i spelet på farmors mors likfärd. (Nedtecknad efter min farbror Herberts berättelse, han var själv med vid olyckan). Farmors mor hade dött den kalla vintern 1940. Efter morgonsamlingen begravningsdagen åkte alla släde efter häst till kyrkan i Örsjö för begravning och gravsättning. Det hade snöat kraftigt på natten men Kolfygatan var nödtorftigt farbar. Vid en stenmur låg en snödriva som var så hård att den hästdrivna träsnöplogen hade tvingats utanför vägkanten. Det visade sig senare att kusken som körde liksläden inte kände vägen så väl. När han kom till ovan nämnda snödriva kom han därför utanför själva vägen och snön brast och släden med kistan tippade. Allt hamnade upp och ner, med resultat att liket åkte ut ur kistan och hamnade i snön. Allt skylldes på "Bökagubben". Några senare historier om denna "gubbe" har därefter inte hörts.

Efter Magnus Karlssons hus kommer vi till f.d. "Prästbostället", byggd efter laga skiftets genomförande år 1846, (ditflyttad från Bergkvara på 1860-talet, enl. MK).

Anm. 6. "Prästbostället".

Bostadshuset styckades av från Kyrkans mark, gården Orrabäck 1:4, på 1970-talet och är nu privatbostad.

Historien om Kyrkans placering i bygden finns beskriven i "Madesjö Sockens Historia", band I, sidan 290. På sidan 293 nämns att år 1890, $\frac{3}{4}$ mantal i Orrabäck skulle inköpas till komministergård. Enligt muntlig sägen berättades att planer fanns att placera kyrkan på gränsen mellan Lilla Kolfly och Orrabäck, på åkrarna "Bolabackarna". (som dessutom var en gammal kultplats). Striden om kyrkans placering i bygden var het. Bönderna i "Kolfly-fjärding" (där Orrabäck by ingick), sålde sina gårdar billigt till kyrkan i tron att det skulle hjälpa att få kyrkan placerad där. Men så kom järnvägen till Örsjö och därmed var striden förlorad.

"Lilla Skogen"

Strax innan grinden till åkrarna "Bolabackarna" låg mellan gamla och nya vägen "Lilla Skogen". Ett litet granskogsbestånd i en kuperad terräng. Där tillbringade vi Orrabäckbarn mycket av vår lektid. Vi ordnade "krossbanor" för våra cyklar, vi byggde hyddor och gjorde indianläger. Vi övade också att sända röksignaler från öppen eld, men då kom de vuxna och släkte elden.

Närmre prästgården på denna Häradsväg finns en bro med träräcken och där började Orrabäck bys vallgata. Bäckens på andra sidan bron (mot S. Örsjö hållet) var tidigare kvarndamm. Den stenmur som ligger där var skyddsvall som hjälpte till att stänga inne vattnet fram till kvarnen som låg ett 25 tal meter in längs denna mur. Vi, byns ungar lekte ofta vid "Bruset" och blötte ned oss. Nu har Stifgården rensat upp bäcken och "Bruset" är försvunnet. (Se Jonas Olssons protest i laga skifteshandlingarna). Intill dammuren skall, enligt laga skifteshandlingarna, ett Bränneri/Mälthus legat.

Anm. 7. "Bastan".

Där bäcken rinner under den gamla vägen fanns fram till 1995 en av byns allmänningar. Förr tvättade byfolket vinterns linnekläder och husens trasmattor där. Bäckens vatten användes också till att röta både lin och nässlor. Bastan intill som eldades och rök gjorde att det mesta av den grova linberedningen kunde utföras där utanför. Jag har ett minne av att jag som liten var tvungen att följa med. Alla i byn var engagerade så "ingen" eller rättare sagt "alla" kunde passa mig, där jag satt avsides i en korg.

Vallgatan gick genom den gamla byn och följde den uråldriga ridvägen från Kalmar till Växjö, fram till Kopparfly by. - Nu kommer vi till min släkt och före detta gård, Orrabäck 1:7. - (gård B).

Den gård som finns inritad vid denna vallgata tillhörde vid laga skiftets införande Jonas Andersson, (gård A). Han hade köpt ut grannen Jonas Olsson som kommit på obestånd p.g.a. kostnaderna för utflyttningen, (gård B). Denne man hade påbörjat byggandet av den nya boplatsen, men inte orkat ekonomiskt innan allt var färdigställt, (se laga skiftes handlingar!). Jonas Andersson hyrde senare ut byggnaderna som torpställe. Se den svarta fyrkanten längs ridvägen. "Lunnalyckan", (efter en avskedad soldat med namnet Lund). Bygnaderna revs i slutet av 1800-talet. (Torpskylt finns uppsatt, år 2003, se dokument "Historiska avtryck i naturen på Orrabäck 1:7"). Jonas Anderson sålde den inköpta delen till sin son Petter August, (kallad "Pelle i Orrabäck" eller "PAJ"). Denne man byggde alla husen som nu finns på Orrabäck 1:7, Bostadshuset byggdes nytt 1882 medan ekonomibyggnaderna köptes och flyttades till platsen.

Grunden till Jonas Anderssons hus syns fortfarande invid brunnen (utanför staketet till nuvarande hus, fotograferat år 2006 av Rune Berkemar, Kalmar, ättling till en dotter från detta hus.) När stugan revs användes det bästa timmret till den stuga som nu står där (tyska ägare). En del av virket användes för att bygga (skomakare?) Erik Sjölin's stuga, enligt Kjell Lidberg, Ramsjö. (Första huset t.h. på gamla Skräddargärdesvägen).

Om vi återvänder till Magnus Karlssons hus och fortsätter vandringen gamla vägen uppför backen till "Bilgaraget" (på Esbjörns Johanssons egendom).

Anm. 8. "Bilgaraget".

"Bilgaraget" ligger på kanten av bergknallen "Bröten". Enligt sägen gammal kultplats med skålgropar. De flesta av dessa åldriga märken blev bortsprängda när vägen drogs igenom bergknallen, (uppgifter från Lars & Olle Warne).

Under andra världskriget på 1940-talet blev ju importen stoppad och det mesta av det inhemska ransonerat. För att förse städerna med mat fick transportererna hållas igång med de fåtal bilar som då fanns. Bilarna försågs med gengasaggregat som kunde använda lokalt trädbränsle (se Anm. 10). Eftersom nytt gummi inte gick att få tag på, försågs däcken med slitbanor av järnband som krymptes på däcken. Joab Warne och Sven Lidberg hade var sin lastbil, jag tror de turades om att köra böndernas mjölkkrunda till mejeriet i Nybro. (Se Sven-Erik Lidbergs berättelse i "Hembygdkronikan år 2000/174"!). Gengasen var ganska jobbig att få igång kyliga morgnar, så de kom på att sätta ett garage i den branta backen på gamla vägen. På så sätt kunde de rulla igång bilarna i nedförsbacken och lättare få dem att starta. Även om det var ett nödvändigt svartbygge fick de pålagor från myndigheterna om hur garaget skulle byggas. Om nya vägen blev bombad skulle gamla vägen åter öppnas för trafik. Om ett garage skulle byggas över vägen skulle det utformas så att det fanns genompassage både till höger och vänster, så att den alternativa trafiken kunde passera på vägen som tidigare, men nu genom det öppna garaget. På ena knuten av detta garage var ett hakkors inritat i cementen. Vad detta betydde diskuterades livligt i bygden.

Fortsättningen av vägen går nu på Orrabäck 1:7 mark och där kommer vi fram till den svarta fyrkanten som representerar "Franses Stuga", (på sin ursprungliga plats)

Anm. 9. "Franses Stuga".

Berättelser om Franse och han stuga finns i Madesjö, Örsjö och Kristvallas "Hembygdkronika, 1998/174". Som nämnts var Svea Warne en av de drivande krafterna för att få stugan framflyttad till nya vägen i byn. Ansvarig för flyttningen var troligen snickaren Anton Axelsson boende i Skräddragärde skola. Till den nya grunden användes den stentrappa av huggna stenar som fanns på Orrabäck 1:7 före renoveringen av bostaden 1955. Trappstegen högs sönder och lades som underlag till grundstockarna.

Hembygdsgenörelsen hade vid övertagandet av stugan (på 1930-talet) lagt på tegeltak. Detta hade med tiden läckt, varför en del timmerbitar var tvungna att bytas ut. Till detta togs de bästa bitarna ur "Bastan" som revs vid samma tillfälle. (Se Anm. 7!).

Lite längre fram passerar Arne Rudins mark, (nu boende i Erngislahyltan)

Anm. 10. "Kolugnarna".

Som beskrivits i Anm. 8 användes gengas för att driva motorfordon. Till detta användes träklotsar eller träkol. På den mark som nu ägs av A Rudin (mellan gamla och nya vägen) fanns 2 st murade kolugna och emellan dessa ett sorteringsverk. Verksamheten drevs av nämndeman Gunnar Jonsson och medhjälpare var Gunnar "Sjöman" Jonsson, Orrabäck och Ture Blomberg, Bäckalund. År 1944/45 skulle jag följa med min lekkamrat Åke med matpaket till hans far som arbetade där. Det var en hemsk upplevelse för mig. Båda männen var svarta av sot och svartast var Åkes far. Han stod i en grop vid ett "rissel" som gungade fram och tillbaka och försökte få kolbitarna att falla ned i en säck. Man såg bara ögonvitorna och den röda munnen i ansiktet på honom. - En sådan far ville inte jag ha -!

På motsatta sidan, en bit från vägen, ligger Ingvar Jonssons gård. Hans far Arne var som de flesta ungdomar på den tiden motorintresserad. Bönderna hade i alla tider stenröjt sina åkrar med s.k. "stubbrytare" eller i folkmun "jätte". Arne var en föregångare genom att automatiserade detta arbete med att sätta "jätten" på en lastbilsstomme. Genom Arne och hans gelikar utvecklades på 1950-talet stenröjningen så att alla småbönderna kunde göra sina små tegar mer lättarbetade.

Lite längre fram kommer vi till två gårdar liggande på var sin sida om vägen. Den norra tillhör nuvarande ägaren Ove Elmgren, den södra är nu avstyckad från Kyrkans mark. Idag år 2011 bebodd av familjen Tremmel.

Nästa gård på södra sidan om vägen är den rivna "Petter Karlsagården" Nu bebyggd med förutvarande "Slöjdverkstaden/Hantverket".

Anm. 11. "Petter Karlssagården".

Bostadshuset var i två våningar som alla bostadshus på bondgårdar måste ha. Folkskolläraren Sven Sjögren, Örsjö köpte huset och flyttade det till sin sommarstugetomt i Timmernabben. Där satte han upp endast en våning, resten av timret lät han använda till uthus. (På en skolresa med buss i slutet av 1940-talet stannade vi till där för matpaus). Enligt sägen skulle den gården ha haft samma ägare som den Ove Elmgren nu har. Men vid ett supetillfälle i vägkanten skall han ha sålt gården till grannen. Dagen efter ångrade sig säljaren, men det gällde inte, för där fanns flera vittnen.

Längre fram på den gamla vägen finns en svart fyrkant och den visar troligen ett "Ängahus",
Anm. 12. "Tröskskjulet".

På den gamla kartan visas en svart fyrkant. Om det legat ett hus där eller det bara var en ängslada har jag ingen uppgift om. När böndernas tröskförening bildades sattes ett förvaringshus upp på ungefärligt samma plats, men nu istället utmed den nya vägen (vägen byggdes på 1930-talet).

I min barndom var det en stor händelse när trösken skulle komma till gården. Innuti bostadshuset möblerades det om så att allt tröskfolk kunde sitta runt samma bord och äta. En kokerska inhyrdes ett par dagar innan, hon kanske bidrog med porslin och bestick och hon gjorde maträtter av alla de slag, liknande dagens julbord. I början hade föreningen en lokomobil som energikälla. För ett barn var det spännande att se detta bolmande lokomotiv dragandes flera vagnar efter sig och komma körandes på vägen ända fram till ladugården. Till denna dragmaskin gick det åt massor av vatten och ved. Flera kubikmeter prima björkved i 1-meters längder staplades intill maskinen. Vatten fick vindas upp från brunnen och bäras fram till vattentunnor som var placerade invid lokomobilen. När vi senare installerat handpump i ladugården använde vi denna. Vattnet därifrån leddes i en uppstagan träränna med fall fram till mobilens vattentunna. En man var hela tiden upptagen med att sköta lokomobilen, lägga in ved och fylla på vatten. När föreningen senare skaffade sig traktor försvann detta arbete.

Slut.

Upprättad
av Rolf Petersson
2011-12-17

Promenad på kartan från år 1874 till år 1950.
från Mellan Örsjö till
Tröskskjulet i Ellebäck.

Utskriven 2015-03-01
Sida 13 / 13

Referenser:

Egna källor:

" $\frac{1}{4}$ Mantal Orrabäck 1:7: s historia".

"Historiska avtryck i naturen som finns på Orrabäck 1:7 och dess omgivningar" (Madesjö stallarna).

Övrigt:

"Nr 195 Örsjö Socken, Laga Skifte å Orrabäcks ägor åren 1843-46".

"Historik över Virremo, Erngisslahyltan och Orrabäck", av Folke Petersson, teologie doktor. Nybro.

"Madesjö Sockens Historia". Red. Helge Westmar, 1961.

Madesjö, Örsjö och Kristvallas Hembygdsförenings *"Hembygdskrönikor"*.

Kartor:

Magnus Karlsson *"kartdel över Orrabäck by"*, från 1874.

Orrabäck, *"Storskifte år 1813 och 1814"*.

Karta över *"Laga skifte, Orrabäck år 1844"*.

"Skogskarta 1981 över Orrabäck 1:7".

Bilder från privata samlingar:

Rolf Petersson, Värpinge Gård

Magnus Karlsson, Orrabäck by

Sven Wieslander, Löddeköpinge